

II Міжнародна наукова конференція «ВОЄННІ КОНФЛІКТИ ТА ТЕХНОГЕННІ КАТАСТРОФИ: історичні та психологічні наслідки»

В сучасній війні інформаційно-психологічні операції стали важливою складовою воєнного мистецтва і масово використовувалися нашим супротивником як в ході підготовки до війни так і в ході воєнних дій, що вимагає від кожного із нас і також суспільства пильності.

УДК 271.222(470+571)-634](477)

Стоцький Я., д. істор. н., проф.

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

ОСНОВНІ ЕТАПИ ЕКСПАНСІЇ РОСІЙСЬКОГО ПРАВОСЛАВ'Я НА УКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ

Stotskyi Ya., Dr., Prof.

MAIN STAGES OF THE EXPANSION OF RUSSIAN ORTHODOXY INTO UKRAINIAN LANDS

У нашому сьогоднішньому російсько-українському війні путінські рашисти тотально знищують соціальну і виробничу інфраструктуру, здійснюють вбивства та воєнні злочини дітей, жінок, людей похилого віку, проводячи, по суті, геноцид українського народу не тільки за наказом російського президента і своїх командирів, але й з благословення московського патріарха Російської православної церкви Кирила з метою повної колонізації України. Таким чином, московське православ'я як у царські століття, так і у наш час, було і є духовною силою національного поневолення України, денаціоналізації нашого народу, мови, культури, історії.

Отож, коротко зазначимо в ретроспективному і у модерному історичному контексті основні етапи експансії московсько-російського православ'я у синтезі із політикою Московії-Росії на українські землі незалежно від конфесійної домінанти.

Після поділу у 1448-1458 роках Київської православної митрополії Константинопольського патріархату на Київську і Московську, а згодом канонічного (під тиском державної московської влади) оформлення Константинопольським патріархам Єремією 23 січня 1589 року патріаршого устрою Московської митрополії у кордонах Московії, політична і релігійна влада почала розробляти свою стратегію, яка виходила за їхні кордони на українські і білоруські землі, взявши за основу концепцію «Москва-Третій Рим».

Практичних обрисів ця стратегія набула внаслідок Переяславського договору 1654 року між гетьманом Хмельницьким і московським царем згідно з яким Україна попадала під т. зв. «опіку» Московщини, а також – після Андрусівського миру 1667 року між Польщею і Московією, відповідно до якого Україну було поділено на Лівобережжя із Києвом, які відійшли до Московії, та Правобережжя і південно-західну Білорусь, які залишилися за Польщею. Над українським православ'ям нависла небезпека поглинення московським православ'ям, що й незабаром почне реалізовуватися.

Так, у 1686 році під тиском московської і турецької державної влади Константинопольський патріарх Діонісій перепорядкував Київську православну митрополію Московській патріархії, з чим не погодилися владики Перемишльської (1691 р.), Львівської (1700 р.) і Луцької (1702 р.) єпархій і перейшли самі та перевели свої єпархії у лоно Уніятської церкви, що дало змогу поширити уніятство на все Правобережжя і навіть за його межі.

Перший (1772 р.), другий (1793 р.) і третій (1795 р.) поділи Польщі загалом між Австрійською імперією, Пруссією і Російською імперією, внаслідок яких Уніятська церква опинилася у кордонах Австрії і Росії та сумарно налічувала 4 млн. уніятів, 9452

II Міжнародна наукова конференція «ВОЄННІ КОНФЛІКТИ ТА ТЕХНОГЕННІ КАТАСТРОФИ: історичні та психологічні наслідки»

парафії, із яких 4034 були розташовані на територіях, які відійшли до Росії. Синтезуючи релігійний компонент із політичним, тобто ідеєю об'єднання «руських» земель, Катерина II активізувала т. зв. возз'єднання уніятів із московським православ'ям, яке було покладено на православне духовенство на чолі із архієпископом Мінським Віктором (Садковським) у 1793-1795 роках. Під репресивним тиском царських органів влади лише за серпень 1794 – березень 1795 рр. в Уніятській церкві московським православ'ям було забрано 2603 храми, «возз'єднано» 1 483 111 парафіян і 1552 священники. Це, по суті, був один із перших етапів експансії московського царизму і православ'я на українські землі.

Другий етап припав на період правління царя Миколи I, коли 1827-1839 роках розроблялися таємні інструкції ліквідації унії на захоплених Росією українських землях, який ініціював єпископ Йосиф Семашко, що завершилося «Актом возз'єднання» 12 лютого 1839 року на Полоцькому соборі, який офіційно проголосив про припинення існування Греко-Уніятської церкви на території Правобережної України, тобто «возз'єдналися» із московським православ'ям 1,5 млн. вірних, 1305 священників, але майже 500 священників відмовилися від такого «возз'єднання», із них 160 було вислано на каторгу в Сибір, решту розселено в т. зв. європейській частині Росії.

Третій етап експансії і ліквідації стосується Холмської єпархії Уніятської церкви 1873-1875 років, який спільно провели царська влада за царя Олександра II і московське православ'я, «возз'єднуючи» українців цієї єпархії, частина якої опинилася під російською владою після вищезазначених поділів Польщі. Слід зазначити, що ці землі Холмщини ще із часів Данила Галицького належала до Галицько-Волинського князівства, але після його падіння у середині XIV століття опинилися у складі Польського князівства. Цей етап «возз'єднання» очолив о. Маркел Попель. Ця єпархія під російським пануванням налічувала біля 330 парафій, майже 250 тисяч вірних та близько 400 священників, із яких 70 чинили опір «возз'єднанню» і були заслані в Сибір, майже 100 втекли в сусідню Галичину, а решту були змушені, під страхом репресій, «возз'єднатися», підписавши т. зв. «Акт добровільного возз'єднання» із російським православ'ям, який офіційно прийняв і підписав Олександр II 11 травня 1875 року.

Четвертий етап експансії російського православ'я і вже за радянської сталінської влади тривав у 1945-1946 роках і стосується також Уніятської церкви (теперішня назва – Українська Греко-Католицька Церква). Спочатку, у квітні-вересні 1945 року спецоргани заарештували і ув'язнили весь єпископат УГКЦ на чолі із митрополитом Йосифом Сліпим, згодом було за вказівкою органів державної влади утворено «Ініціативну групу» для «возз'єднання» із Російською Православною Церквою, яку очолили священники УГКЦ Костельник, Мельник і Пельвицький, яка проводила, за сприяння НКВС, МДБ, уповноважених у справах релігійних культів та ієрархії Московського патріархату, акцію «возз'єднання». І врешті-решт 8-10 березня 1946 року було скликано т. зв. собор у Львові, який проголосив, що вірні УГКЦ поривають будь-які зв'язки із Апостольським Престолом і переходять в лоно Московського патріархату. Загалом, на 1943 рік Галицька митрополія разом із Мукачевською і Пряшівською єпархіями та з Лемківською апостольською адміністрацією налічували 4488 храмів і каплиць, 203 монастирі, Богословську академію, 5 духовних семінарій, 2987 священників, 1610 монахів і монахинь, але через воєнні перепитії Другої світової війни станом на 1946 рік безпосередньо у Галицькій митрополії залишилося біля 1500 священників із врахуванням відходу значної частини Перемишльської єпархії до Польської Народної Республіки. Із цього числа духовенства Галичини «возз'єдналися» біля 1100 священників, а 22 відсотки отців не погодилися перейти в РПЦ і були заслані

II Міжнародна наукова конференція «ВОЄННІ КОНФЛІКТИ ТА ТЕХНОГЕННІ КАТАСТРОФИ: історичні та психологічні наслідки»

в ГУЛАГи. Схоже «возз'єднання» сталінський режим вчинив і на Закарпатті, де 25 серпня 1949 року Московський патріархат проголосив «добровільне возз'єднання» Мукачевської єпархії із РПЦ.

Коротко підсумовуючи: українофобство, ідеологія «русского міра», русифікація, денационалізація українців, теперішня війна із метою знищення української незалежності, нашої свободи тощо – всебічно в цьому князівській, царській, комуністичній, путінській Московії-Росії – завжди і беззаперечно допомагало московсько-російське православ'я.

УДК 342.7

Щигельська Г., канд. істор. н., доц.

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

Перець Н.

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

ВОЄННІ ЗЛОЧИНИ РОСІЇ ПРОТИ ЦИВІЛЬНОГО НАСЕЛЕННЯ У КИЇВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Shchyhelska H., Ph.D., Assoc. Prof.

Perets N.

RUSSIAN WAR CRIMES AGAINST CIVILIANS IN THE KYIV REGION

Воєнним злочином вважається міжнародний злочин, що умисно чи з грубої необережності вчиняється комбатантом та прирівняними до них особами чи по відношенню до них цивільною особою під час збройного конфлікту і полягає у масовому і серйозному порушенні норм міжнародного гуманітарного права та посягає на підзахисних осіб, їх права чи найважливіші принципи міжнародного гуманітарного права [1]. Найширший перелік воєнних злочинів закріплений у Статуті Міжнародного кримінального суду, так званому Римському статуті. Стаття 8 Римського статуту визначає, що воєнними злочинами є грубі порушення Женевських конвенцій 1949 р. [2].

У результаті повномасштабного військового вторгнення Російської Федерації в Україну 24 лютого 2022 р. була зафіксована значна кількість злочинів, скоєних російською армією в Україні, які безсумнівно можна кваліфікувати як воєнні або ж злочини проти людяності. За словами директора з питань Європи та Центральної Азії міжнародної правозахисної організації Human Rights Watch (HRW) Г'ю Вільямсона: «Випадки, які ми задокументували, є невимовною, навмисною жорстокістю та насильством щодо цивільного населення України. Згвалтування, вбивства та інші насильницькі дії проти людей, які перебувають під вартою російських військ, слід розслідувати як воєнні злочини» [3].

Після звільнення від російських військ Ірпіня (28 березня), Бучі, Гостомеля (31 березня) та Бородянки (1 квітня) на Київщині, світ приголомшили шокуючі кадри злочинів окупантів, які стали свідченням порушення усіх норм міжнародного гуманітарного права: вщент зруйнована цивільна інфраструктура, сотні вбитих мирних жителів зі слідами катувань. Кількість виявлених тіл загиблих цивільних у результаті російської агресії у Київській області станом на 10 квітня, за словами Генерального прокурора України І. Венедіктової становить щонайменше 1222 особи [4]. Найбільшу кількість загиблих зафіксовано у Бучі. За даними прес-служби поліції Київщини, станом на 16 квітня у Бучі було знайдено понад 420 тіл людей. Однак ця цифра ще не є остаточною, зауважив начальник поліції Київської області А. Небитов: «...люди повертаються і знаходять у себе у домівках тимчасові захоронення і складування